

Heikko jää on hengen-vaarallinen. Pelastusköyden heittäminen tarkasti maaliin ei ole kokemattomalle helppoa.

Maastopelastus

Teuvo Katajamaa Saariselän pelastusyksiköstä kertoi, että yksiköllä on vuodessa noin 140 tehtävää, jotka jakautuvat kolmeen osaan. Yksi kolmannes on palopuolta, ja onneksi suurin osa näistä on vaarattomia automaattihälytyksiä. Aamuyön tunteina sytytellään takkaan tulta, mutta pelti on unohtunut kiinni. Toinenkin kolmannes sijoittuu Saariselän hotelli- ja mökkikylään, jossa hoidetaan ensiaputoimia kaduilla tai huoneistoissa.

Joka vuoteen kuuluu myös vajaat 50 maastopelastustehtävää. Käytännössä maastopelastusta Saariselän ympäristössä on enemmänkin, sillä tässä luvussa eivät ole rajavartioston tai Aslak-pelastushelikopterin tapaukset mukana.

Katajamaan mukaan maastopelastukset painottuvat yksityiseihin päiväretkeilyihin. Latu tai merkitty polku on päässyt katoamaan. Jonkin verran päiväretkeilyitä haetaan tunturista myös sairaskohtauksien tai loukkaantumisten vuoksi.

Arvion mukaan noin 20 % maastopelastuksista kohdistuu vaeltajiin, joita puolestaan ei yleensä eksymisen vuoksi tarvitse hakea. Vaeltaja selviytyy omin päin muutaman tunnin tai päivänkin kartalta tippumisesta, sillä rinkastahan löytyy ruokaa ja suojaa.

Pelastusta tarvitseva vaeltaja on yleensä loukkaantunut liikuntakyvyttömäksi tai saanut sairaskohtauksen. Tyypillisiä ovat raajavammat, jotka vieläpä useimmin syntyvät loivassa rinteessä. Maastossa helppokin paikka voi olla vakava. Tästä löytyi tuore esimerkki Vellinsärpimän päivätuvan vieraskirjasta:

”31.7.–4.8.2003 Yhdeksäs vaellus Lapissa. Useat pitkiä ja vaikeitakin (mm. kaksi kertaa

Vaeltajan valmius ja pelastajat

JOUNI LAAKSONEN

■ Päiväretkeilijä harhautuu ladulta tunturiin lumimyräkässä, kalastaja liukastuu jalkansa poikki kaukaisella tammukkapurolla, metsästäjä saa sairaskohtauksen kesken jänisjähdin. Kuka auttaa?

Vapaaehtoisen pelastuspalvelun (Vapepa) alkusysäys tapahtui 1963 Muonioissa. Pikku-tyttö eksyi keväällä kotikyläänsä ympäröiviin metsiin ja etsintöihin osallistui yli 400 vapaaehtoista. Suuretsintä sai aikaan pelastuspalveluväen järjestämisen seuraavana vuonna.

Näin muisteli eläkkeelle jäänyt suuronnettomuustutkija Kari Lehtola pelastuspalveluseminaarin alkajaisiksi Saariselällä lokakuussa. Kari Lehtola on Vapepan keskustoimikunnan uusi puheenjohtaja. Seminaarin aiheena oli ”Vaeltajan valmius ja varustus – päiväreppu”.

Vapepa

Vapepan perusidea on: ”Onnettomuudesta ja sen laajuudesta riippuu, mikä viranomainen ryhtyy pelastustöitä johtamaan. Viranomaisten toimintavalmiutta vakavampia kriisitilanteita varten ei kuitenkaan

Teuvo Katajamaa oli koonnut tarpeellisia ja tarpeettomia retkivarusteita rastille. Tehtävänä oli pakata retkeilijälle sopiva päiväreppu.

ole mahdollista ylläpitää jatkuvasti. Vapaaehtoinen pelastuspalvelu täydentää virallista pelastushallintoa ja avustaa viranomaisten pyytessä pelastustöissä.”

Tyypillinen Vapepa-tehtävä on kadonneen henkilön etsintä.

Vapepassa ei ole henkilöjäseniä, vaan toimintaan liitytään jäsenjärjestöjen kautta. Kirjo on laaja. Mukana on pelastajia ja ensiavun osaajia, kuten Vapepan yhdysjärjestö ja koordinoija Suomen Punainen Risti, sekä mm. Suomen pelastuskoiraliit-

to ja Suomen lääkeriliitto.

Auttamistahtoisia on myös Suomen Ladussa, partiolaisissa sekä urheilujärjestöissä, kuljetuskapasiteettia tuovat mm. Autoliitto, Tiepalvelumiehet, Taksiliitto ja Veneilyliitto, viestintäosaamista mm. Radioamatööriliitto. Myös maanpuolustushotot ja naisjärjestöt ovat joukolla mukana.

Kun osallistutaan vapaaehtoiseen pelastustoimintaan, toimitaan viranomaisten kouluttaman vapaaehtoisjohdon alaisuudessa.

Palavan uhrin sammuttaminen tukahduttamalla. Jo pukeutumisesta näki, että seminaariväki oli turvallisuuksuuntautunut. Kunnan heijastimet näkyvät kauas.

Haltille). Kuitenkin tänne tullessa n. 200 m mökistä Saariselälle päin, katse sivulle ja kompastuminen polvilleen n. 25 kg rinkka selässä. Rusahdus polvessa ja lähes tajunnan menetys. Tyttäreni ja kahden kanssavaeltajapariskunnan auttamana mökille, josta parhaat kiitokset heille.

Tyttäreni ensimmäinen loma neljään vuoteen. Niinpä sovimme, että hän tekee päivävaelluksia ja minä tupaukkona mökillä. Särkylääkkeitten ja tukisiteen kanssa pärjätty, tänään

pelastuspalvelu vie Saariselälle ja sitten tutkimuksiin Ivalon terveyskeskukseen. Mökillä viipymiseen oli lääkärin puhe-
limitse antama lupa.

Opetus lukijalle: Vahinko tulee, jos on tullakseen, helpoissa maastoissa ja syynä on herpaantuminen tai muu huolimattomuus." (Olli, Mikkeli)

Onko vaeltaminen vaarallista

Teuvo Katajamaa esitteli seminaarissa SPR:n ja Vapepan turvaohjetta retkeilijälle. Monelle

Purilaissa latvukset kannattaa jättää paikoilleen tasaamaan kyytiä. Taustalla väsätyään pidennettyjä ahkiota, joka soveltuu hyvin potilaan kuljettamiseen, kun lunta on vähän enemmän.

jo tutusta vihreäpohjaisesta ja punakirjaimisesta Toimi näin! -aanelosesta ollaan tekemässä ajantasaistettua painosta.

Tärkeä ohje on ennakoilmoitus. Kaikkein parasta on ilmoittaa reitinsä ja aikataulunsa omalle ystävälleen tai sukulaiselleen. Hotellien respat, suksivuokraamot tms. ovat niin kiireisiä paikkoja, että palaamatta jäämistä ei välttämättä huomata riittävän ajoissa.

Katajamaa korosti erityisesti, että maastoon ei pitäisi lähteä yksin, eikä missään tapauksessa saa erota ryhmästään.

Onko vaeltaminen siis vaarallista? Seminaarin puheenjohtaja, terveyskeskuslääkäri ja aktiivinen vaeltaja Pekka Harve vastasi: "Ei erityisesti. Mutta oikea asenne ja varustautuminen ovat tärkeitä."

Suurin osa kaikista tapaturmista tapahtuu kotona, maantiet ovat vaarallisia ja jokaisessa liikunnallisessa harrastuksessa on omat riskinsä. Nilkka voi nyrjähtää Mannerheimintien jalkakäytävällä tai Kuikkapään rinteellä. Vaeltamisen erityispiirre on se, että Kuikkapäällä apu on kaukana.

Retkeilijän on ymmärrettävä, että vastuu on itsellä.

Harjoituksia ja niksejä

Toisena seminaaripäivänä satapäinen osanottajajoukko kiersi pienryhminä kymmenellä toimintarastilla. Samankaltaisia tehtäviä on tullut vastaan eräensiapukurssseilla ja erävaelluskilpailuissakin, ja joka kerta käytännön harjoitukset avartavat ymmärrystä ja antavat uusia niksejä.

Sentin paksu ensijää oli sopivasti ilmaantunut edellisyönä lähilampeen, ja heti alkuun pääsimme pelastamaan jätteen seassa kymmenen metrin päässä pulikoivaa miestä. Yllättävän vaikea on heittoliinalla tai -kerällä osua maaliin. Ilman kuivapukua mies olisi kyllä ehtinyt palettua hengiltä.

Kylmästä suojaaminen ja hypotermia olivat aiheena parilla muullakin rastilla. Vesistöt ja kylmyys ovat vaeltajalle pahimmillaan tappavia riskejä.

Ruuan puutteeseen ei kuole parissa viikossakaan ja vedestä ei Suomen luonnossa tule pula, mutta kylmä tappaa nopeasti.

Rastien antoisissa palautekeskusteluissa nostettiin esille mm. se, että jos putoaa jäihin, on itsensä lisäksi yritettävä pelastaa myös rinkka. Siellä ne kuivat vaatteet, makuupussi ja tulitikut ovat. Ilman tulia ja varusteita märkä retkeilijä ei kaukana kairassa kauan hyppelä.

Monipotilastilanteita harjoiteltiin useampaan kertaan. Onneksi muut ryhmäläiset olivat lähes kaikki sairaanhoidon tai pelastamisen ammattilaisia. Itselläni kyllä meni sormi suuhun, kun piti luokitella vaikeasti vammautuneita kiireellisyysjärjestykseen. Yli kymmenen hengen joukko-onnettomuuksia ei retkillä satu, mutta matkalla retkikohteisiin voi sattuaakin.

Pari itselleni uutta niksiä tarttui haaviin harjoituksista.

Rajavartioston kapteeni Sippo Nevalainen esitteli avaruuslakanan, jonka reunoille oli ommeltu tarranauhat niin, että lakanan voi taittaa pitkittäisuuntaan kahtia. Näin lakana toimii paitsi suorana suojalakanana, tarpeen mukaan myös pussina tai viittana. Valmiiseen hypokangaspussiin verrattuna vahvoilla tarroilla avattava ja suljettava malli on kätevä. Taju-tona on paljon hankalampi ujuttaa pussiin.

Erätaitokouluttaja Pekka Nevalainen neuvoi, kuinka kastuneet tulitikut saadaan käyttökelpoisiksi. Lämpimästä tikkuaskista poimitaan varovasti rikkiäitä vaurioittamatta 4-5 tulitikkua ja raapaisupinnat irti. Ne työnnetään kuivien hiusten sekaan pipon alle. Noin varttitunnin lämmittävän työnteon – eli polttopuiden hankkimisen – jälkeen tikut ovat kuivat ja toimivat. Raapaisupinnan kuivumisessa voi mennä hieman pitempään, mutta sekin kuivuu ennalleen.

Näkymättömän työn tekijät

Pelastuspalveluseminaarissa ammattilaiset ja vapaaehtois-

Rajavartioston kapteeni Sippo Nevalainen esittelee kätevää avaruuslakanaa. Reunoille on ommeltu tarra-nauhat, joten peite toimii sekä lakanana että pussina.

Hätäkeskus on avun ensimmäinen lenkki

■ Tällä hetkellä on menossa siirtymävaihe, jossa erilliset poliisin hälytyskeskukset ja kuntien ylläpitämät hätäkeskukset korvataan kaikkia viranomaisia yhteisesti palvelevilla alueellisilla hätäkeskuksilla.

Vuoteen 2006 mennessä alueellisia hätäkeskuksia on Suomessa 15. Pääkaupunkiseudulla tulee olemaan kolme hätäkeskusta.

Avun tarvitsijan ei kuitenkaan tarvitse tietää muuta kuin puhelinnumero 112. Poliisin hätänumero 10022 jää myöhemmin pois. Hätäkeskus vastaa ja auttaa ympäri maan ja ympäri vuorokauden. Sama hätänumero toimii koko Euroopassa.

Yksi hätäkeskuksen päivystäjä käsittelee keskimäärin 8 000–10 000 hätäilmoitusta vuodessa. Ilmoitusten määrä kasvaa vuosittain noin 10%.

Päivystäjä arvioi avun tarpeen, hälyttää tarkoituksenmukaiset ja nopeimmin paikalle saatavat apujoukot, neuvoo soittajaa sekä avustaa paikalle lähteviä yksiköitä.

Puhelua ei saa katkaista en-

ammattilaiset puhuivat välillä asioista, jotka menivät tavalliselta vaeltajalta yli hilseen. Pääasiassa toki pysyin kärryillä.

Kaiken kaikkiaan jäi sellainen tunne, että pääsin näkemään näkymättömän työn tekijöitä. Esimerkiksi vuoden 2002 vapaaehtoiseksi pelastajaksi valitun Pekka Harven puheenvuoroissa kuului turvallisuus- ja pelastusasioiden syvälle menevä ja jatkuva pohtiminen.

Nämä näkymättömät ihmiset aineellistuvat hädän hetkellä. Vapepalaiset tekevät tärkeää työtä omasta auttamishalustaan. □

nen kuin päivystäjä antaa luvan. Päivystäjä toimii linkkinä avun tarvitsijan ja avun antajien välillä.

11.2. on valtakunnallinen hätäkeskuspäivä. Yksi hyvä tapa muistaa merkkipäivää on ottaa tavaksi vaihtaa palohälyttimiensä patterit joka vuosi juuri silloin.

Lapin hätäkeskus

Lapin hätäkeskus on toiminut vuodesta 2002 alkaen Rovaniemellä. Keskuksessa on töissä kuusi hallintoihmistä ja 29 päivystäjää. Keskukseen tulee 165 000 puhelua vuodessa. Läänissä asuu noin 190 000 ihmistä ja tämän lisäksi Lapissa on koko ajan keskimäärin 45 000 turistia.

Matkailun sesonkikuukaudet näkyvät myös hätäpuhelu-tilastoissa. Kesä-, heinä- ja elokuu ovat vilkkaimpia kuukausia 21 000–22 000 puhelulla. Marras-, tammi- ja helmikuu ovat hiljaisinta aikaa, mutta näinäkään kuukausina tulee yli 16 000 puhelua.

Noin joka kolmas hätäpuhelu johtaa auttamistehtävään. Lapin hätäkeskuksen erityisasiantuntijan Erkki Rytilahden mukaan tehtävät jakautuvat suurin piirtein seuraavasti: 50% sairaankuljetusta, 45% poliisitehtäviä ja 5% palo- ja pelastustehtäviä. □

Aslak-pelastushelikopteri

■ Pelastushelikopteri Aslak on Lapin ainoa välittömässä lähtövalmiudessa oleva lentopelastusyksikkö. Myös Lapin rajavartioston Rovaniemen vartiolentue suorittaa lentopelastuksia muun toimintansa ohessa.

Aslakin toimipaikka on keskellä Lappia Sodankylässä. Lentomatka Saariselälle tai Ylläkselle kestää reilut puoli tuntia, Haltille tai Utsjoelle noin tunnin ja 20 minuuttia. Lentonopeus on 240 km/h.

Aslak aloitti toimintansa 1998. Sen taustalla on Lapin Pelastushelikopterin Tuki ry, jonka tarkoitus ei ole tuottaa taloudellista voittoa.

Raha-automaattiyhdistyksen avustus on tärkeä osa Aslakin rahoitusta, mutta noin puolet kuluista peitetään Lapin Pelastushelikopterin Tuen omalla varainhankinnalla.

Aslak hälytetään normaaliin tapaan soittamalla 112. Tosin on muistettava, että matkapuhelin ei erämaassa aina toimi. Silloin kenttää on etsittävä tunturin laelta tai haettava apua apostolinkyydillä.

Hätäkeskus päättää tilanteen mukaan, millaisia pelastusyksiköitä tarvitaan. Joissain tilanteissa lähellä sijaitseva ambulanssi on nopeampi.

Lapin Pelastushelikopterin Tuki ry:n toiminnanjohtaja Eero Anneberg muistuttaa, että ilma-alus on vain osa kokonaisuutta.

Aslak tuo onnettomuuspaikalle yleensä ensihoito- ja etsintäapua, ei niinkään sairaankuljetusta. Jos ruskavaeltaja on vaikeuksissa Lemmenjoen takamaastoissa, eikä maayksiköitä pääse paikalle, Aslak antaa paikan päällä ensiavun ja kuljettaa potilaan lähimmän tien varteen, jossa odottaa ambulanssi.

Nopeaa ja tietämälläkin taipaleilla toimivaa kalustoa ei kannata sitoa yhteen tapaukseen pitkäksi aikaa.

Aslakissa on aina kolme miehistön jäsentä ja kyytiin mahtuu tarvittaessa yksi potilas. Lentäjän apuna on kaksi lentoavustajaa, joista toinen on koulutettu sairaanhoitaja.

Toisen lentoavustajan paikalla voi tapauksen mukaan olla vaikkapa pintapelastaja, palomies, lääkäri tai poliisi. Aslakin varustukseen kuuluu mm. kattava ensihoitovarus, lämpökamera, tehokas etsintävalonheitin ja sammutusvesisäkki.

Aslakilla on keskimäärin 7–8 maastopelastustehtävää kuukaudessa. Kesällä helikopterin tarve on suurempi kuin talvella, sillä talvella paikalliset pelastusyksiköt pääsevät nopeasti onnettomuuspaikalle moottorikelkoilla.

Aslak nousee ilmaan keskimäärin seitsemän minuutin kuluttua hälytyksestä. Ympäri vuorokauden. □